

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT**

**PROGRAMET E KURRIKULËS PËR SHKOLLËN E MESME TË GJUHËVE
TË HUAJA (GJIMNAZ GJUHËSOR)**

FUSHA : KARRIERA DHE AFTËSIMI PËR JETËN

LËNDA: EDUKIMI PËR KARRIERËN

**PROGRAMI I LËNDËS
EDUKIMI PËR KARRIERËN
PËR KLASËN E 12-TË**

Koordinatore: Mirela Andoni

Redaktore Letrare: Vjola Grillo

Përgjegjëse sektori: Marita Hamza

TIRANË, NËNTOR 2010

Nëpërmjet kësaj lënde, nxënësit identifikojnë dhe hulumtojnë qëllimet e karrierës, zbatojnë aftësitë e komunikimit dhe të mendimit kritik, zhvillojnë aftësitë për punë kërkuese dhe planifikojnë/marrin vendim për shkollimin/trajnimin e mëtejshëm dhe punësimin.

Formimi i karrierës është një proces që zgjat gjatë gjithë jetës. Ai fillon në familje, zhvillohet gjatë periudhës së shkollimit, si dhe përvojave të punës dhe shfaqet/njehsohet me aftësinë e individit për të marrë vendime për të ardhmen e tij, në përshtatje me statusin e kualifikimit dhe me ndryshimet e tregut të punës.

Përmbushja e objektivave të kësaj lënde do të realizohet përgjatë 1 viti shkollor, në **34 orë**.

1. SYNIMI I LËNDËS

Kjo lëndë synon:

Të zhvillojë te nxënësit aftësi për të zbuluar mundësitë e karrierës, si dhe për të vetëvlerësuar interesat dhe prirjet e veta, me qëllim vendimmarrjen për shkollimin/trajnimin e mëtejshëm dhe punësimin, për të qenë pjesëtarë funksionalë të shoqërisë.

2. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM

Në përfundim të zhvillimit të lëndës “Edukimi për karrierë”, nxënës/i,-ja:

- Të përdorë dhe të manaxhojë njohuritë, shprehitë e marra në lëndë të ndryshme në lidhje me hulumtimin, planifikimin dhe vendimmarrjen për karrierën;
- të përdorë familjen, shkollën, biznesin dhe sipërmarrjet nga komuniteti, si burime për të hulumtuar ndikimin e tyre në karakterin personal dhe etikën, me qëllim planifikimin e karrierës;
- të fitojë njohuri, shprehi dhe ekspertizë nga një gjerësi burimesh, me qëllim përmbushjen e qëllimeve të paracaktuara nga vetë ai/ajo për planifikimin e karrierës.
- të hulumtojë dhe të planifikojë karrierën, duke analizuar detyra dhe raste të suksesshme nga jeta e të rriturve, nga bota e punës dhe nga sipërmarrja;
- të vlerësojë në mënyrë kritike, në përputhje me interesat, prirjet dhe cilësitë vetjake, mundësitë e tij/saj për karrierën, duke marrë parasysh konsumin dhe buxhetin personal, shëndetin dhe përgjegjësitë sociale, si dhe prirjet e tregut të punës;
- të planifikojë hapat për karrierën, bazuar në vendimmarrje;
- të zbatojë elemente të sipërmarrjes në projekte konkrete.

3. OBJEKTIVA SIPAS LINJAVE

Klasa 12

34 javë x 1 orë = 34 orë

Linja: Hulimtimi i karrierës

Përshkrimi i linjës: Nxënësi zhvillon aftësinë për të hulumtuar botën e punës, si dhe mundësitë për kualifikim të mëtjshëm, si një parakusht për arritjen e një vendimmarrjeje të studiuar mirë.

Orë të sugjeruara¹ 6

Linja	Objektiva
Hulimtimi i karrierës	<p>Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none">- Të argumentojë me shembuj lidhjet dhe ndryshimet midis punës, profesionit dhe karrierës;- të shpjegojë kuptimin dhe rëndësinë e kualifikimit në përgjithësi dhe atij profesional, në lidhje me statusin e punësimit;- të shpjegojë sistemin formal, informal, joformal të kualifikimit në Shqipëri;- të diskutojë ndikimin e kualifikimit në zhvillimin e karrierës;- të paraqesë prirjet e zhvillimit të punësimit në tregun vendor, kombëtar dhe ndërkombëtar;- të paraqesë burimet kryesore të punësimit në tregun vendor, kombëtar dhe ndërkombëtar të punësimit;- të identifikojë shërbimet kryesore sociale dhe zyrat e punësimit në tregun vendor;- të shpjegojë statusin e individëve në tregun e punës (i punësuar, i papunë, student etj.).- të listojë forma të ndryshme të ndihmës për të papunët;- të paraqesë shërbimet që ofrojnë zyrat e punësimit dhe ndihmës sociale në tregun vendor;- të paraqesë veprimtaritë ekonomike në tregun lokal;- të identifikojë profesionet që lidhen me veprimtaritë e shërbimit dhe ato të prodhimit në tregun lokal;- të argumentojë ndryshimet midis veprimtarive të ndryshme të punës;- të identifikojë rëndësinë e formave të ndryshme të punës, duke përfshirë punën në familje, punën vullnetare, në komunitet;

¹ “Orë të sugjeruara” janë orët e planifikuara nga specialistët për zhvillimin e linjës. Shuma totale e orëve të linjave duhet të jetë sa numri i plotë i orëve në planin mësimor për këtë lëndë. Quhen të sugjeruara, sepse i jepet liri zbatuesit të programit (mësuesit), që të shtojë ose të pakësojë numrin e sugjeruar të orëve në masën 10%, sipas nevojave të klasës.

	<ul style="list-style-type: none"> - të identifikojë ndryshimet kryesore midis shkollës dhe punës; - të shpjegojë burimet dhe mënyrat e ndryshme të ofrimit të vendeve të lira të punës; - të interpretojë informacionin nga burime të ndryshme për vende të lira pune; - të shpjegojë metoda të ndryshme për të kërkuar punë; - të shpjegojë kuptimin për njohuritë, shprehitë, qëndrimet në punë; - të investigojë karriera të ndryshme në tregun virtual dhe real të punës nëpërmjet instrumenteve të caktuara; - të tregojë, nëpërmjet shembujve, ndikimin e përvojave të ndryshme të punës, trajnimeve në karriera të ndryshme; - të investigojë në vendin e punës tri profesione të përzgjedhura; - të hartojë instrumentet e investigimit sipas formateve të përcaktuara dhe të unifikuara nga mësuesi; - të paraqesë rezultatet e investigimit.
--	---

Linja: Vetëvlerësimi

Përshkrimi i linjës: Nxënësit gjykojnë dhe përgatisin informacionin për vetveten, duke marrë parasysh dhe ndikimet e mjedisit mbi ta.

Orë të sugjeruara 8

Vetëvlerësimi	<p>Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë interesat dhe dëshirat personale për profesionin; - të argumentojë interesat dhe dëshirat personale për profesionin; - të bëjë vetëvlerësimin, duke mbajtur parasysh dëshirat dhe interesat që lidhen me profesionin; - të vlerësojë/rivlerësojë aftësitë dhe prirjet personale të nevojshme në lidhje me profesionin; - të vlerësojë shëndetin personal (ndikimin edhe të medikamenteve, drogave, alkoolit) në lidhje me profesionin; - të paraqesë shembuj nga realiteti lidhur me ndikimet e përdorimit në punë të medikamenteve, duhanit, alkoolit, drogës; - të vlerësojë ndikimin e rolit gjinor në profesion; - të identifikojë aspekte të sensualitetit, seksualitetit, intimitetit në raport me profesionin; - të identifikojë tipare, faktorë që ndikojnë në karriera të suksesshme; - të shpjegojë, me shembuj, si ndikojnë vendimmarrja, menaxhimi i kohës, stresi, konfliktet, planifikimi etj., në suksesin në karrierë; - të listojë tiparet personale për të pasur karrierë të suksesshme në profesion.
----------------------	---

Linja: Planifikimi/ Vendim marrja për karrierën

Përshkrimi i linjës: Nxënësit aftësohen të hartojnë dhe të përshtatin planet për të udhëhequr ndryshimin dhe tranzicionin.

Orë të sugjeruara 8

Planifikimi/ Vendimmarrja për karrierën	<p>Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të hartojë kërkesën për punë nëpërmjet letërkërkesës; - të hartojë kërkesën për punë nëpërmjet telefonit; - të hartojë kërkesën për punë në formë elektronike; - të plotësojë forma të gatshme aplikimi për punë; - të hartojë një “Curriculum vitae” sipas formateve të qarta dhe konsistente, me gjuhë të qartë, duke vënë në dukje (në formë imagjinare), aftësitë, cilësitë personale; - të shpjegojë llojet e intervistave për punë; - të shpjegojë hapat e përgatitjes për intervistën e punës (parapërgatitja, intervista, reflektimi); - të paraqesë procesin e parapërgatitjes për intervistë; - të paraqesë rregullat e komunikimit dhe etikën gjatë intervistës; - të paraqesë reflektimin në lidhje me intervistën; - të demonstrojë në një rast të simuluar interviste; - të shpjegojë procesin e planifikimit të karrierës; - të analizojë, nëpërmjet analizës SWOT, informacionin e mbledhur për të arritur në vendimmarrje; - të shpjegojë procesin e vendimmarrjes për karrierën; - të hartojë qëllimin dhe objektivat për karrierën; - të planifikojë afatet kohore për çdo objektiv për karrierën; - të planifikojë buxhetin personal lidhur me karrierën; - të planifikojë strategjitë për karrierën personale; - të listojë elementet përbërëse të portofolit për karrierën; - të plotësojë portofolin për karrierën sipas rubrikave.
--	---

Linja: Hulumtimi i sipërmarrjes

Përshkrimi i linjës: Nxënësi zhvillon aftësinë për të hulumtuar botën e punës, si dhe mundësitë për kualifikim të mëtejshëm, si një parakusht për arritjen e një vendimmarrjeje të studiuar mirë.

Orë të sugjeruara 4

Linja	Objektiva
Hulumtimi i sipërmarrjes	<p>Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të hetojë cilësitë dhe aftësitë e personave sipërmarrës; - të paraqesë cilësitë dhe aftësitë e personave sipërmarrës; - të hetojë shembuj të sipërmarrjeve në familje dhe në komunitet;

	<ul style="list-style-type: none"> - të hetojë, sipas hapave të paracaktuara, sipërmarrje në komunitet; - të hetojë përvoja për mënyra të hapjes dhe të mbajtjes së një sipërmarrjeje; - të paraqesë veçoritë e sipërmarrjeve në komunitet, duke iu referuar produktit, shërbimit, tregut dhe forcave të punës; - të paraqesë, në formën e një raporti, përvojat e sipërmarrjeve të hetuara; - të identifikojë rëndësinë e arsimimit dhe të trajnimit në zhvillimin e një sipërmarrjeje.
--	---

Linja: Vetëvlerësimi

Përshkrimi i linjës: Nxënësit gjykojnë dhe përgatisin informacionin për vetveten, duke marrë parasysh dhe ndikimet e mjedisit mbi ta.

Orë të sugjeruara 2

Vetëvlerësimi	<p>Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë anët e dobëta dhe të forta personale në lidhje me aftësitë sipërmarrëse; - të argumentojë gjykimin personal në lidhje me aftësitë sipërmarrëse. - të identifikojë trajnimet e duhura për zhvillimin e aftësive personale sipërmarrëse; - të identifikojë mundësitë personale për realizimin e një veprimtarie sipërmarrëse.
----------------------	--

Linja: Planifikimi/Vendimmarrja për sipërmarrjen

Përshkrimi i linjës: Nxënësit aftësohen të hartojnë dhe të përshtatin planet për të udhëhequr ndryshimin dhe tranzicionin.

Orë të sugjeruara 6

Planifikimi/ Vendim marrja për karrierën (sipërmarrjen)	<p>Në përfundim të klasës së 12-të, nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të hartojë një plan veprimi për të përmirësuar aftësitë sipërmarrëse; - të identifikojë cilësi të personave të suksesshëm në sipërmarrje; - të hartojë një plan të strukturuar veprimi për të ndërmarrë një vizitë në një biznes vendor; - të vlerësojë përdorimin e informacionit dhe të teknologjive të komunikimit në një sipërmarrje biznesi; - të organizojë një takim/bisedë në klasë me një sipërmarrës; - të menaxhojë realizimin e takimit/bisedës, sipas hapave dhe qëllimit të përcaktuar; - të përgatisë një raport mbi vizitën në një biznes vendor; - të ndërmarrë rol udhëheqës në grup në një veprimtari konkrete;
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> - të planifikojë dhe të organizojë një mbledhje; - të paraqesë një detyrë konkrete në komunitet; - të bëjë vlerësimin (<i>feedback</i>-un) e veprimtarive të kryera (sukseset e arritura dhe vështirësitë e ndeshura).
--	--

4. KËRKESA TË LËNDËS “EDUKIMI PËR KARRIERËN” NDAJ LËNDËVE TË TJERA

Edukimi për karrierën Për të gjitha linjat	1. Matematikë Nxënës/i,-ja: <ul style="list-style-type: none"> - Të kryejë veprime matematikore në funksion të llogaritjes së buxhetit familjar dhe personal, për llogaritjen e nivelit të jetesës; - të interpretojë tabela, grafikë e diagrame statistikore që lidhen me prirjet e tregut të punës dhe punësimin.
Edukimi për karrierën Për të gjitha linjat	2. Gjuhë shqipe dhe letërsi Nxënës/i,-ja: <ul style="list-style-type: none"> - Të përdorë dhe të dijë kuptimin e termave dhe të koncepteve gjuhësore, si: <i>karriera, vendimmarrja, profesioni, kualifikimi, sipërmarrja, vetëvlerësimi, menaxhimi, konflikti, stresi, komunikimi, planifikimi</i> etj.; - të përdorë formatet e një kërkese, shkrese zyrtare, CV-je dhe formulari aplikimi; - të analizojë dhe të interpretojë tekste të ndryshme në rastet e kërkimit të punës dhe analizës së tregut të punës; - të përdorë forma të ndryshme komunikimi në raste të intervistave, paraqitjes, diskutimit; - të shprehë opinione, të arsyetojë, të diskutojë, të argumentojë dhe të bëjë debat në lidhje me tematika që lidhen me karrierat, sipërmarrjet e suksesshme, rolin gjinor dhe shëndetin në zgjedhjet e ardhshme; - të zhvillojë dialogë, të dëgjojë me vëmendje, të mbajë në vëmendje opinione e pikëpamje dhe të kontrollojë emocionet; - të bëjë prezantime (paraqitje), duke përdorur teknika të ndryshme.
Edukimi për karrierën Për të gjitha linjat	3. Gjuhë e huaj Nxënës/i,-ja: <ul style="list-style-type: none"> - Të analizojë dhe të interpretojë informacione në gjuhë të huaj në lidhje me karriera dhe sipërmarrje të suksesshme, njoftime për punësim; - të shfrytëzojë fjalorin terminologjik në gjuhë të huaj;

Edukimi për karrierën	2. TIK
Për të gjitha linjat	Nxënës/i,-ja: <ul style="list-style-type: none"> - Të përdorë programe të ndryshme për punët e pavarura dhe prezantimet e ndryshme (si: <i>Word, Excel, Power Point</i> etj.); - të përdorë komunikimin elektronik (<i>e-mail</i>, rrjetin e brendshëm, internetin etj.), për të komunikuar dhe bashkëpunuar me të tjerët;
Edukimi për karrierën	3. Qytetari
Për të gjitha linjat	Nxënës/i,-ja: <ul style="list-style-type: none"> - Të përdorë konceptet e familjes dhe të komunitetit për të bërë analiza të ndryshme; - të përdorë dhe të shfrytëzojë forma të ndryshme komunikimi; - të vlerësojë mendime të tjetrit, pa e paragjykuar atë; - të zhvillojë dialogë, të dëgjojë me vëmendje, të tërheqë opinione dhe të shprehë pikëpamje, duke qenë tolerant dhe joparagjykes; - të njohë dhe të shfrytëzojë mentalitetin familjar dhe të komunitetit në ndihmë të planifikimit të karrierës.

5. KËRKESAT PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Ky program është dokument zyrtar. Ai është vetëm një pjesë e tërësisë së dokumenteve zyrtare për lëndën “Edukimi për karrierën”.

Objektivat e programit

Objektivat e programit janë për të gjithë nxënësit. Kjo do të thotë se që të gjithë nxënësve duhet t’u jepet mundësia që të nxënë atë që përshkruhet tek objektivat. Realizimi i objektivave në tema, kapituj e njësi dhe renditja e tyre është zgjedhje e lirë e zbatuesit të programit.

Kështu, për shembull, objektivi: “*Nxënës/i,-ja të shpjegojë sistemin formal dhe joformal të kualifikimit në Shqipëri*”, do të thotë se të gjithë nxënësve duhet t’u jepet mundësia të njohin sistemet e kualifikimit në Shqipëri, strukturat e sistemit arsimor dhe të trajnimit, të dallojnë veçoritë dhe kohëzgjatjen e tyre, lidhjet dhe fleksibilitetin e këtyre sistemeve dhe mundësitë që krijojnë këto për vendimmarrjen e pritshme të nxënësit.

Një objektiv përmbushet në nivele të ndryshme nga nxënës të ndryshëm.

Orët mësimore

Programi “Edukimi për karrierën” është strukturuar në linja që vijnë njëra pas tjetrës. Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës. Ata janë të lirë të ndryshojnë me 10% (shtesë ose pakësim) orët e rekomanduara për secilën linjë. Mësuesi mund të vendosë të përparojë më ngadalë, kur vë re se nxënësit e tij hasin vështirësi të veçanta në përmbushjen e objektivave të kapitullit, por mund të ecë më shpejt, kur nxënësit e tij demonstrojnë një përvetësim të kënaqshëm.

Në programin e lëndës “Edukimi për karrierën”, afërsisht 40% e orëve mësimore totale janë për shtjellimin e njohurive të reja lëndore dhe 60% e tyre janë për përpunimin e njohurive (gjatë vitit shkollor dhe në fund të tij).

Përpunimi i njohurive

Përpunimi i njohurive përmban:

- përsëritjen e njohurive bazë (konceptet themelore),
- vlerësimin e njohurive bazë,
- integrimin e njohurive të reja të një linje me njohuritë e linjave paraardhëse,
- integrimin e njohurive të reja me njohuritë e lëndëve të tjera (integrimi do të përshkojë zhvillimin e çdo ore mësimore),
- detyrat/projektet përmbledhëse vjetore (pavarësisht nga ndarja në linja lënda duhet parë si një e tërë),
- vlerësimi vjetor (nuk është i detyruar).

Në orët mësimore që i përkasin përpunimit të njohurive, mësuesi zhvillon edhe tema me nismën e tij ose me kërkesën e vetë nxënësve. Këto tema mund të pikënisen nga ngjarje aktuale ose thjesht nga kureshtja e nxënësve.

Gjatë përpunimit të njohurive, duhet t’u kushtohet kohë e posaçme:

- Kultivimit të aftësive të përgjithshme, si: komunikimi, menaxhimi dhe transferimi i informacionit, të menduarit kritik dhe krijues, zhvillimi i karakterit dhe i etikës;
- kultivimit të aftësive të posaçme lëndore në lidhje me vetëvlerësimin, paraqitjen, studimin e tregut të punës, hartimin e planit të punës dhe vendimmarrjen;
- formimit të qëndrimeve, si qëndrimi etiko-social dhe ai gjatë punës në grupe të vogla nxënësish.

Gjatë orëve të përpunimit të njohurive, nxënësve duhet t’u krijohet mundësia të punojnë detyra tematike, projekte kurrikulare, të zgjidhin situata problemore nga jeta etj.

Pjesë e përpunimit të njohurive është vlerësimi i realizimit të objektivave, i cili ka për qëllim të nxjerrë në pah shkallën e realizimit dhe të përforcojë, të përmirësojë njohuri e aftësi të papërmbyshura të kësaj lënde.

6. VLERËSIMI

Vlerësimi i nxënësit përshkon gjithë procesin mësimor dhe shërben për përmirësimin e këtij procesi. Vlerësimi i nxënësit është është i lidhur me objektivat e programit lëndor. Objektivat i vlerësimit janë njohuritë, shprehjet dhe qëndrimet e nxënësve (qëndrimet etiko-sociale, në përgjithësi, dhe ato të bashkëpunimit me të tjerët, në veçanti).

Vlerësimi i nxënësit mund të bëhet në mënyrë individuale ose në grup. Nxënësi vlerësohet me notë, ndërsa demonstroi arritjet e tij me gojë, me shkrim apo nëpërmjet veprimtarive të tjera.

Në këtë lëndë, nxënësi vlerësohet për portofolin e detyrave, për prezantimet, për hetimet e realizuara në përputhje me formularët standardë të përcaktuar nga mësuesi. Portofoli i punëve të nxënësit është një nga mundësitë kryesore të vlerësimit për mësuesin dhe të vetëvlerësimit për nxënësin.

Në punime të nxënësve në grupe të vogla, mësuesi parashtron peshën e vlerësimit me notë të grupit në tërësi dhe të secilit nxënës në veçanti.

Nuk është i detyrueshëm vlerësimi me notë i nxënësve në çdo orë mësimore.

Mësuesi duhet t'u parashtojë nxënësve qëllimin, kriteret dhe instrumentet e vlerësimit.